

PIERRE VILAR
UNA VIDA VINCULADA A LA HISTÒRIA DE
CATALUNYA
per Zeneida Sardà

El professor Pierre Vilar, historiador de prestigi internacional va néixer a Frontinhan (Llenguadoc) el 1906. A vint anys, seduït per l'ensenyança que rep dels seus mestres geògrafs, profundament impressionat pel petit llibre d'Albert Demangeon Le déclin de l'Europe, Pierre Vilar, com tants altres joves de la seva generació s'aboca a l'estudi de la geografia. Recollint un suggeriment de Max Sorre, decideix d'emprendre el seu primer treball com a geògraf a Catalunya i comença a estudiar "la vida industrial a la regió de Barcelona".

Per fer-ho, Pierre Vilar s'instal·la (1929) a la Residència d'estudiants del carrer de Rios Rosas, que dirigia Miquel Ferrà, poeta mallorquí, on es troben habitualment escriptors, poetes, universitaris, polítics. Connecta, així, amb Pompeu Fabra, Nicolau d'Oliwer, Millàs i Vallicrosa, i, pels seus treballs, amb Carles Pi i Sunyer. Més tard (1930), s'instal·la definitivament a Barcelona, primer a la Residència del carrer d'Urgell, on coneix Bartomeu Rosselló Pòrcel, Antoni M. Sbert i Joaquim Xirau, i ensenya francès, dos anys, a l'Escola Normal de la Generalitat. A la biblioteca de Catalunya i a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, es fa amic per tota la vida amb Joan Petit, Pere Bohigas, Marçal Olivari, Ferran Soldevila, Ferran Valls i Taberner, Jordi Rubió, Agustí Duran i Sanpere i Pau Vila. Aquests contactes marquen Pierre Vilar i seran decisius en la seva posterior evolució. Interessat per tot allò que l'envolta, observador inquiet, va descobrint, no sense sorpresa, la societat barcelonina dels anys trenta. El sobta veure que la premsa que circula i que es llegeix a la residència és exclusivament catalana. El sorprèn que el castellà s'utilitzi només quan hom s'adreça a estudiants ibero – americans. S'estranya quan s'adona que "fets històrics llunyans, el Compromís de Casp de 1412, la revolta dels Segadors l'any 1640, la presa de Barcelona pels soldats de Felip V, podien ser, per a homes vivents, unes evocacions doloroses". Percep el "refús de tot espanyolisme en les arts i els costums". I, alhora, descobreix entitats i agrupaments que treballen en un esforç comú per mantenir i revitalitzar la llengua i la cultura catalanes: l'Institut d'Estudis Catalans, la Fundació Bernat Metge, el Centre Excursionista, l'Orfeó Català, els arxius barcelonins... Pierre Vilar recorda amb nostàlgia aquells ambients d'efervescència catalanista: "Quants noms amics, des d'aleshores, es lliguen per a mi a cada un d'aquests llocs d'erudició, d'art i de cultura!"

Curiosament, però, a mesura que avança en les seves investigacions, Vilar s'adona que els problemes que se li van plantejant "remeten cada cop més a la història" i dubta que la seva vocació de geògraf. La guerra civil espanyola interromp els seus treballs i alhora l'ajuda, de manera definitiva a resoldre els dutes, "car era evident, qualsevol que fos el resultat del gran conflicte espanyol, que la Catalunya de l'endemà no seria més qualitativament, aquella que havia vist viure". Pierre Vilar desideix que, si algun dia pot reprendre les seves

recerques, ho farà com a historiador. I ho farà partint dels fets que ha anat observant al seu voltant, partint del “sentiment viu de la història”, a través d’una “revisió retrospectiva”. En la Introducció de Catalunya dins l’Espanya moderna, Pierre Vilar explica com, “de mica en mica, aquesta revisió retrospectiva plantejarà les hipòtesis fonamentals que l’obra, tot reprenent el problema en un ordre lògic i cronològic, haurà de verificar”.

La guerra mundial i la captivitat en un camp de presoners alemany, del juny de 1940 al maig de 1945, impedeixen a Vilar tota investigació. Però ell ho aprofita per a estudiar, redescobreix Marx, aprofundeix els seus coneixements teòrics sobre Història, estudia economia. El 1947, fruit d’aquest anys d’estudi en captivitat, publicarà el seu llibre Histoire de l’Espagne.

Acabada la guerra, el 1946, Pierre Vilar torna a l’Institut Francès de Barcelona i, malgrat el temps que ha de dedicar a l’ensenyament, s’aboca de ple a la recerca. Retroba amb il·lusió els llocs d’estudi que havia freqüentat anys enrera: l’Arxiu de la Corona d’Aragó, l’Arxiu de la Ciutat, l’Arxiu de Protocols Notarials, l’antiga Biblioteca de Catalunya. “Arreu, velles amistats iniciades en altre temps s’enginyaven a fer-me fàcil la represa de la meva tasca d’historiador, amb tanta més gentilesa com més els records comuns s’evocaven a través de drames i tristeses”.

Vilar escorcolla arxius i destria documents, però no oblida els seus primers mestres. Recordant allò que deia Vidal de la Blache: “Mireu, llegiu, reflexioneu”, Pierre Vilar torna a Catalunya i “mira” amb els ulls àvids i entusiastes del geògraf: “Si jo no hagués vist els soterranis de les velles cases barcelonines, mesurat les barques de mitjana de les platges de la Marina, refet l’inventari dels carreters portadors de bales d’indiana..., passat deu vegades el port de la Bonaigua i descobert, al fons de les fins-de-món pirinenques, els alts campanars de Boí, ¿què hauria comprès de la relació del doctor Santpons sobre l’assentament humà a la Barcelona de 1780, dels comptes dels patrons de barca de Canet i de Calella, de les factures del comerciant – fabricant Alegre i dels seus transportistes...?” Tot allò que observa, totes les seves experiències personals, el contacte directe amb la gent, Vilar ho posa al servei de la seva concepció de la Història, una història “total”, “integradora”, d’inspiració marxista, però amb aportacions pròpies originals que l’han situat entre els primers historiadors del món.

El 1948, les autoritats franceses el reclamen sobtadament i Pierre Vilar ha d’abandonar Barcelona: “Naturalment, això va repercutir considerablement en el meu treball. Van ser problemes polítics que després es van anar resolent, però, és clar, guardo una impressió una mica desagradable d’aquella època de l’Institut, encara que tanmateix en tingui també bons records. Va ser aleshores (a mi m’havien encarregat unes classes d’Història de l’Art), quan vaig conèixer Llorens Artigas, Magali i Pierrette Gargallo, Miró, Prats... Tot el que era la vida artística de Barcelona.”

Ajudat per la seva muller, Gabrielle Berrogain, del País Basc del Nord, que aleshores treballava a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, i pels nombrosos amics francesos i espanyols, Pierre Vilar aconsegueix tanmateix continuar la seva tasca, sojorna temporades entre nosaltres, microfilma documentació... Finalment, el 1962, surt publicada a París, en tres volums, la seva tesi doctoral: Catalunya dins l'Espanya moderna. Recerques sobre els fonaments econòmics de les estructures nacionals, obra cabdal en al historiografia moderna.

Al costat de l'activitat científica purament teòrica, Pierre Vilar ha mantingut sempre una actitud activa de compromís amb el seu temps. Si bé no ha militat mai en cap partit, la seva postura personal durant el franquisme és prou demostrativa del nivell d'integració que el lliga a la realitat social de cada moment: la seva casa de París havia acollit refugiats polítics; aquí, a Barcelona, el novembre de 1977 va participar en l'acte de claustrat del Congrés de Cultura Catalana, i l'11 de setembre de 1978, a la manifestació pro estatut d'autonomia.

Historiador rigorós, pensador compromès amb la realitat que l'envolta i que viu, Pierre Vilar és alhora un gran mestre. Paral·lelament als seus treballs d'investigació, ha seguit sempre una brillant trajectòria acadèmica. El 1951 va ser nomenat Director d'estudis a l'Ecole Pratique des Hautes Etudes de París. El 1965 ocupa la càtedra d'Història econòmica a la Universitat de París en successió d'Ernest Labrousse. El 1982, la Universitat de Barcelona li va concedir el títol de doctor Honoris Causa. El març de 1984, l'Estudi General de Lleida li va retre un sentit homenatge.

- Professor Vilar, a la conferència de clausura de la setmana dedicada al vostre homenatge acabeu dient: "No m'agradaria sentir-me únicament un intel·lectual". Per què?

- És cert. Existeix, sobretot a París, una mena de "professió d'intel·lectuals" en la qual la gent es dedica a sortir als diaris, a parlar per televisió i, alhora, a barrejar contínuament l'obra i la vida de relació. A mi això no m'agrada. Historiador, sí, és a dir, treballar sobre textos, sobre dades, intentar pensar la història. Però, tret d'això, haig de confessar que m'agrada reservar la meua vida personal... No vull actuar sempre en funció d'aquesta espècie de professió d'intel·lectual. Quan ensenyava, la cosa era diferent. Aleshores el contacte permanent amb els estudiants, amb alumnes que treballaven en el mateix sentit que jo, que em demanaven consells, em lligava més a la vida pública.

- Heu argüït que "l'historiador és dins la Història", que "abans de llegir un llibre d'Història, caldria llegir la biografia de l'historiador". Fins a quin punt podem considerar científica la tasca de l'historiador si admetem que les valoracions que intervenen en l'explicació dels fets estan necessàriament influïdes per la subjectivitat de l'investigador?

- La subjectivitat, com en totes les altres ciències humanes, existeix. Ara bé, el que jo volia dir amb aquestes paraules és que són els fets els que han influït sobre les curiositats, sobre les orientacions, sobre les interpretacions. “He viscut al segle XX” vol dir, d’entrada: he viscut la guerra del 14, després de la guerra he viscut una certa reacció contra el nacionalisme, contra el militarisme..., després hi ha hagut les preparacions de l’altra guerra, l’amenaça feixista, i finalment la segona guerra mundial. Tot això compta! I, si em vaig orientar més especialment sobre les qüestions nacionals i les relacions entre les qüestions nacionals i les socials, les qüestions de classe, és precisament perquè les veia viure al meu voltant. Jo crec que l’objectivitat és el coneixement de la pròpia subjectivitat. Ja ho vaig dir fa temps en una polèmica que vaig tenir amb el meu amic Henri Irénée Marrou: Tothom és subjectiu, però hi ha gent que és partidista sabent-ho i que no ho diu, i això és deshonest; i hi ha gent que és partidista i que no ho sap: aleshores és un error sobre si mateix, un error molt greu. Potser em diran que argüeix raons subjectivo – polítiques damunt dades que són històriques. Però el problema és el de la *construcció*. Si construïm amb textos, amb documents, amb fets, podran ser més o menys convincents. Però, evidentment, quan estudiem l’Imperi romà, la gent en dóna la seva visió, i no tothom té la mateixa!...

- *La historiografia catalana ha estat profundament marcada per dos grans historiadors contemporanis: Ferran Soldevila i Jaume Vicens Vives. Quines creieu que han estat les seves respectives aportacions fonamentals?*

- Eren dos personatges completament diferents. Soldevila era un home molt tancat, molt discret, i alhora un sentimental, un poeta. Evidentment, la seva subjectivitat era una subjectivitat catalana, ningú no ho dubta. Era un historiador hereu de la Renaixença, encara que emprava mètodes molt més sòlids, molt més seriosos. Afirmo que va ser un gran historiador. Així ho creuen també els seus deixebles; Fontana ho deia fa poc. Va donar als seus alumnes grans lliçons en matèria de recerca històrica, és evident. Quan jo el vaig conèixer, després de la guerra, era un home que estava en una situació gairebé d’aïllament. Era “l’home que treballa”. Passava hores i hores a l’arxiu de la Corona d’Aragó, en una petita sala. Escrivia la “seva” història de Catalunya. Donava la impressió d’escriure per a ell, molt a dins seu. Vicens, en canvi, era exactament el contrari. Era un home extravertit, que tenia la necessitat de crear, crear una càtedra, crear institucions d’investigació, crear editorials, no solament fer llibres, sinó també fer-ne fer. Necessitava exterioritzar-se i actuar. En aquest sentit, va tenir una gran influència. És ell qui va crear l’escola d’historiadors que en aquests moments estan en plena maduresa. Va topar amb greus dificultats. Abans de la guerra ja hi havia en les seves aportacions una certa contradicció amb l’escola clàssica, i això li va crear molts problemes. Més tard prohibiren els seus treballs originals. Jo recordo que vaig poder consultar la seva tesi perquè la vam anar a buscar als soterranis de la Universitat: estava prohibida perquè era en català i perquè no estava dins la línia oficial. Però Vicens no era un home acoquinat. Es va plantar i, en definitiva, la seva influència ha estat considerable.

- *Quin és el paper de l'atzar en Història? Si Martí l'Humà hagués tingut descendència, el procés d'integració de Catalunya a Espanya hauria estat potser prou diferent per a ser perceptible en la nostra història contemporània?*

- Em sembla que va ser Engels qui va dir que la necessitat es manifestava per l'atzar – *Pierre Vilar riu satisfet* – . El problema de l'atzar en història, el van llançar gent que no eren historiadors. Penso, per exemple, en Pierre Vendryès, un matemàtic, un científic que va escriure sobre la probabilitat en història. Però ell enfocava la probabilitat de la manera següent: estudiava la campanya d'Egipte i es preguntava si la tempesta que va dispersar els vaixells davant d'Aboukir podia no haver succeït. Naturalment! Però és que per a ell la història és Bonaparte a Egipte. Per a nosaltres, els historiadors, Bonaparte a Egipte no és l'essencial. Si Bonaparte hagués mort aleshores, això no hauria impedit que el sistema capitalista reemplaqués el que havia existit abans de la Revolució francesa. Actualment els científics parlen molt de l'atzar. Jo em penso que tot allò que es fa per lluitar contra el determinisme en ciència, precisament va a favor de la possibilitat d'una ciència històrica. Deien: hi ha un terreny en què tot està determinat, que és el de les ciències de la natura; hi ha un altre terreny en què res no és determinat, que és el de la història. Després s'ha vist que, en el fons, si no hi ha res que estigui determinat de manera absoluta, això no impedeix la ciència d'existir, i això val tant en un cas com en l'altre.

- *Considereu que la coincidència de certs antagonismes econòmics entre Catalunya i la resta de l'Estat i l'exaltació romàntica de l'Edat Mitjana va ser molt important en la popularització del sentiment nacionalista?*

- I tant! Això és ben segur. Aquest sentiment va començar molt abans del que es diu. A finals de segle hi ha una classe econòmicament molt conscient d'ella mateixa, amb Prat de la Riba. No vull dir que es tracti de reivindicacions econòmiques, sinó de la consciència d'un desenvolupament econòmic diferent, i d'una distanciació entre el desenvolupament econòmic i l'autoritat política en l'estat existent; això, a finals de segle, crea el moviment polític nacionalista. Tanmateix, ja el 1820, i fins i tot a les Corts de Cadis, els diputats catalans deien: “a l'Edat Mitjana vam tenir un gran desenvolupament”. I la posició inversa també és certa: els mateixos castellans sovint al·ludeixen al sentiment de prepotència dels catalans medievals. En uns articles de la “Revista Militar”, a Madrid, pels voltants de 1847-48, els generals que havien estat encarregats de restablir l'ordre a Catalunya, enfrontats d'una banda amb els carlistes i de l'altra amb els obrers de Barcelona, que havien de lluitar alhora contra un tradicionalisme i contra un obrerisme ja revolucionari, deien: “És que són catalans, i mireu què passava a l'Edat Mitjana: els consellers de Barcelona es creien superiors als representants de la Monarquia!” – *Pierre Vilar s'ha tornat a posar a riure, amb un rialla franca i divertida.*

- *Com valoreu les possibilitats del nacionalisme català de cara a una integració europea?*

- Aquesta pregunta, que es fan molts catalans, m'ha estat també plantejada per certs homes amb responsabilitats econòmiques a Espanya. Sembla que, per part de Madrid, hom es preguntí si Europa no seria una temptació per a Catalunya, en el sentit que Catalunya té afinitats amb altres territoris (el Rosselló, per exemple) i, si s'integrés a Europa, s'allunyaria encara més del centre espanyol. No ho sé. El cert és que m'ha sorprès que l'alcalde de Perpinyà i el president de la Generalitat es reunissin per parlar de qüestions econòmiques; és cert que algunes indústries del Principat s'havien començat a instal·lar al Rosselló. De fet, no estic gens documentat pel que fa a aquesta qüestió tan recent, però són fets que cal observar.

- *Es podria establir cap paral·lelisme entre el ressorgiment del nacionalisme basc i el del català?*

- El nacionalisme basc i el nacionalisme català van néixer al mateix temps de dos corrents similars: d'una banda, un corrent romàntic sobre els orígens, les llengües..., i, d'altra banda, una consciència de grup en els ambients econòmics que no trobaven allò que havien esperat en el conjunt de l'Estat espanyol. Hi ha un fet comú indiscutible. Quan a finals del segle XIX, al moment en què Alemanya, França, Anglaterra i fins i tot Rússia lluitaven en l'àmbit de l'imperialisme mundial, Espanya va voler sumar-s'hi (és evident que tota la política de Cánovas del Castillo era una política colonial), i aquesta política va fracassar. Aleshores els sectors més avançats d'Espanya van acusar el govern central de no haver estat a l'altura de les circumstàncies. Que consti que no faig cap judici de valor. Ara bé, aquests dos nacionalismes difereixen per la seva història. Al País Basc va arrelar molt la ideologia carlista, tradicionalista. El nacionalisme de Sabino Arana tenia poc a veure amb el dels romàntics catalans. D'altra banda, no hem d'oblidar que el nacionalisme basc ha estat reprès no pel gran capital, sinó per una classe mitjana d'industrials, de botiguers, de comerciants. El PNB és un partit de classe mitjana. Però tampoc no correspon completament al que va ser el nacionalisme català en la seva segona fase, quan amb Macià i Companys va prendre un caire molt més popular. Recordem també que el País Basc aquesta gran classe mitjana era totalment catòlica, mentre que a Catalunya, si bé hi havia elements que venien del catolicisme, n'hi havia d'altres que procedien, ben al contrari, d'ambients profundament anticlericals.

- *Sé que no us sedueix fer prediccions, però m'agradaria conèixer la vostra opinió sobre les possibilitats de la Comunitat Econòmica Europea quan a la seva integració en una comunitat política.*

- No ho sé. Quan es tracta de parlar del futur, sóc molt prudent. Sempre es diu que la vida econòmica, la tècnica, condueixen a la supranació (en aquest cas Europa), que intenta imposar-se. Ara bé, d'altra banda ens trobem davant de... Com que no goso parlar d'infranacionalitats, diguem-ne infraestatismes, com en el cas dels bascs, el catalans... O els corsos, els alsacians... Jo crec que hi ha dos fenòmens diferents: a dalt, una supranacionalitat que intenta organitzar-se i que

és sobretot d'ordre econòmic, i a baix, uns nacionalismes més sentimentals la base econòmica dels quals s'ha de determinar perquè no és la mateixa per a tots. Tanmateix, allò que va crear les nacionalitats va ser, en gran mesura, un sentiment. El patriotisme és un sentiment. En un moment donat a França va ser l'obra de la Revolució francesa i, al contrari fou la reacció contra la Revolució francesa als països atacats per Napoleó. Es van crear uns complexos sentimentals a "França", a "Alemanya"... Haig d'admetre que això no ho veig a Europa. És clar, sempre es pot dir: "Europa és Shakespeare, Racine i Cervantes!", però això pot crear un "patriotisme europeu"? – *La riulla expressiva de Vilar torna a acompanyar aquestes darreres paraules, que ha deixat anar en un to teatral i amb un gest del braç grandiloqüent.*

- *Som davant d'una situació de crisi cultural, de crisi de les institucions a Europa? Es pot parlar d'una decadència d'Occident, malgrat la seva prepotència econòmica?*

- Em sembla que el que ara hi ha és una gran confusió. L'altre dia vaig veure al diari "Le Monde" un article que es titulava: *Entre l'ancien look et la révolution culturelle*. És absurd! D'entrada, què significa la paraula *look*? És una paraula que està de moda, res més! I, després, això de "revolució cultural"? Què voleu que fem a Europa amb una revolució cultural! Fins i tot els mots emprats resulten absurds: a hores d'ara ni sabem gaire què vol dir la revolució cultural xinesa. Trobo que es juga massa amb les paraules. Es parla de crisi cultural, i la veritat és que jo no veig gaire què es pot entendre per "crisi cultural". Mai no hi ha hagut tanta creació artística, literària, teatral... Això sí, en un gran confusió. Haig de dir que en el meu temps, als anys trenta (i no crec que això sigui nostàlgia, bé que a la meva edat sigui bastant normal sentir-ne!), hi havia, sobretot a França, grans moviments: el gran moviment cinematogràfic, el gran moviment teatral... Eren globals, formaven un tot unit. Hi havia la impressió que es tractava d'una cosa sòlida... Ara hi ha un munt de camins divergents.

- *L'estructuralisme ha posat de manifest la importància dels mites, de les invariants culturals (prohibició de l'incest, enterrament dels morts, religió) en l'explicació dels processos històrics. Considereu vàlid aquest punt de vista en la metodologia històrica actual?*

- En tot això hi ha una certa contradicció. Es pot dir que Foucault, per exemple, era estructuralista? Sí, però només fins a cert punt. Ell deia que hi ha estructures mentals, però parlava de les estructures mentals del segle XVI, de les estructures mentals del segle XVIII, de les estructures mentals actuals... Dit d'una altra manera: feia història! Tota la seva obra consistia a dir: "Un home del segle XX no pot concebre, per exemple, el càstig, la presó, de la mateixa manera que un home del segle XVI", cosa que els historiadors sabien ja de feia temps! A l'altre extrem tenim, per exemple, un Nikos Poulantzas, que fos com fos volia conceptualitzar la paraula nació. Jo opino precisament que no es tracta ni d'una cosa ni de l'altra. En el fons, paraules com justícia, nació..., canvien

constantment. És ben cert que darrera els mots no posem els mateixos conceptes que la gent d'un altre segle” Confesso que podem deixar-nos temptar per l'estructuralisme de Lévi-Strauss, sempre i quan digui, i de fet ho diu ben clar: “*Je fais de l'histoire froide*”, és a dir, “observo poble que no tenen història”! En un llibre, l'últim que m'ha publicat Ariel, un article intenta desmuntar les teories de Foucault. No vull fer-ne una qüestió personal, però constato que a *Les Mots et les Choses*, parlant del pensament econòmic del segle XVI, precisament d'allò que més conec, constantment comet errors! Ha volgut sistematitzar massa. Diu, per exemple: “Aquella gent no podia pensar com nosaltres perquè ignoraven el concepte de producció.” I justament l'època a què es refereix, és a dir, el 1615, va aparèixer el llibre de Montchrestien, *Tractat de l'economia política*, en el qual tot es basa en la producció! Per a mi, a Foucault se li ha escapat el sentit de la història. Ha vist coses importants, això és indiscutible, però no ha vist que els canvis eren molt més continus que no ens imaginem. En aquest sentit li he oposat Lucien Febvre. Lucien Febvre feia al capdavant el mateix que Foucault que deia, per exemple, que Rabelais no podia ser un anticlerical a la manera del segle XX. Però ho deia amb una sèrie de matisos, sobretot perquè en lloc d'agafar els textos aïllats, com ho feia Foucault, prenia el conjunt del segle XVI, l'estructura social, els problemes del poder... Foucault era un filòsof, no un historiador. Els filòsofs sempre tenen una certa tendència a voler conceptualitzar. Volen, per exemple, conceptualitzar. Volen per exemple, conceptualitzar el poder. Jo haig de confessar que no sé què és el poder, perquè és una realitat que canvia contínuament!

- *Claude Lévi-Strauss, a la seva Antropologia estructural, escriu: “La història econòmica és, en gran mesura, la història de les operacions inconscients”, i cita com a exemple el llibre de Lucien Febvre, Le problème de l'Incroyance au XVIè. Siècle. Com valoreu aquest punt de contacte entre la dialèctica materialista i la concepció estructuralista?*

- Si vol dir que l'economia és un conjunt de processos inconscients, és certs. Per què? Doncs perquè l'estadística és una traducció de l'inconscient. Sabem, per exemple, que la gent no pagarà deu vegades més ni deu vegades menys pel que compra. Potser acceptaran de pagar un 10 % de més o un 10 % de menys segons les condicions monetàries, el moment, les necessitats..., però és evident que no pagaran deu milions per una quilo de cafè! Marx ho ha precisat molt bé quan diu: “El client sembla tenir una ciència universal.” És a dir, hi ha coses que sabem sense necessitat de justificar-nos-les.

- *Per acabar, professor Vilar, podem ser optimistes respecte a l'afermament i a la persistència de l'esperit nacional català i de la nostra cultura?*

- En això sí que sóc molt optimista. Puc citar una anècdota personal (no crec que sigui cap indiscreció per part meva). Quan jo vaig arribar a Barcelona, l'any 1930, em va sobtar el “fet català”, i això va condicionar tota la meva vocació. Doncs bé, no fa gaire, parlant amb monsieur Delacampagne, actual director de

l'Institut Francès, li explicava aquesta vivència i ell em va dir: “Doncs jo he tingut exactament la mateixa impressió!” També el va sorprendre el “fet català”. Optimistes o pessimistes, això depèn de que es pugui esperar de les conseqüències polítiques d'un esdeveniment d'aquest tipus. Però que el fet existeix, que la mentalitat es manté estable, això és evident. Es discuteix molt si el nacionalisme ha de ser més radical o menys radical políticament parlant, però ningú no el nega. Només hem de veure les darreres eleccions! Va ser un èxit del nacionalisme. Se'n pot estar content o descontent, però el cert és que la gent va votar sobretot per allò que va creure que era més català.

Fa fred en aquesta gran aula de la Facultat d'Història on ens hem hagut d'instal·lar per fer l'entrevista, però jo continuaria conversant indefinidament amb el professor Vilar. Al costat de l'interès científic m'han seduït la seva gran sensibilitat humana, l'extraordinària amabilitat i la gentilesa del seu tracte, la seva personalitat afable, el to cordial i senzill de les seves paraules.

Avui entenc encara millor l'entusiasme i el gran afecte que traspuaven les paraules de Roberto Fernández, professor d'Història moderna a l'Estudi General de Lleida, amic de Pierre Vilar, quan, fa uns mesos, vaig anar-lo a trobar perquè em parlés del professor Vilar.

Pierre Vilar viu a París, amb el seu fill Jean, professor d'espanyol a la Universitat, i el seu nét. Tot sovint, però, “almenys un cop l'any”, torna a Catalunya, on tants amics l'afalaguen. Ell viu aquest afecte amb intensitat i hi correspon sobradament: “És emocionant per a mi veure que a cada generació hi ha hagut gent que m'ha adoptat.” Els seus col·legues catalans el tracten amb el respecte i la devoció dels deixebles envers el mestre, però alhora el consideren un amic. Pierre Vilar fa penya amb aquesta nova generació d'historiadors. “És un home alegre i vital, li agrada divertir-se i menjar bé...”, em deia Roberto Fernández.

Quan parlem, el professor Vilar és entre nosaltres per assistir al I Congrés d'Història moderna de Catalunya, a la Facultat d'Història, a Barcelona. Al matí, en una aula farcida d'estudiants i de professors, Pierre Vilar ha exposat la seva ponència, interessant, clara, rigorosa, precisa, com era d'esperar. Però el que realment m'ha sobtat ha estat l'interès que ha demostrat per les altres comunicacions presentades, el seu afany per aprofundir cada tema tractat. Ha demanat ressenyes, ha polemitzat, ha preguntat, ha discutit, ha plantejat nous interrogants, ha subratllat fonts encara inexplorades, en un constant i apassionat neguit de reconstruir la Història.

Al moment d'acomiar-nos, no he pogut evitar un somriure de profunda simpatia i de sincera admiració quan, accentuant la “y” final de Capmany, el professor Pierre Vilar m'ha explicat: “Me'n vaig, perquè hi ha una comunicació sobre Capmaní que m'interessa molt”.

Lleugerament encorbat pel pes dels anys, amb abric de xeviot gris, la cartera en una mà i el programa del Congrés a l'altra, després de comprovar a quina aula es desenvoluparia la ponència sobre Antoni de Capmany, el professor Pierre Vilar s'ha endinsat pel corredor, talment un estudiant més entre els altres. – ZENEIDA SARDÀ.

SERRA D'OR, XXVII, núm. 305 (15 febrer 1985), pàg. [97] 17 - 22 [102].